

jednání v oblasti materiální reprodukce. Tato disjunkce – „kradl místo toho, aby pracoval“ – u žen chybí. Ony nejsou zodpovědné za obstarávání prostředků obživy pro rodinu a jako matky malých dětí toho často nejsou ani schopny. Když kradou potraviny nebo se dopouštějí podvodů, aby děti udržely na školách, mohou to zdůvodnit tím, že živitel rodiny ve své roli zklamal (srov. Funken 1989: 183n.). Tento subjektivní motiv a současně omluva (srov. Scott, Lyman 1970: 89n.) patří do společensky uznávaného slovníku motivů (srov. Mills 1970: 472n.). Na druhé straně mají ženy povinnost své rodiny krmit, a proto kradou takřka jako místo mužů.⁵⁸ Soudci sice nemají svobodu neod-soudit za krádež, avšak jiný význam jednání se manifestuje v nižším trestu.

Skutečnost, že jsou soudci při vyměňování trestu k ženám mírnější, má málo co společného s jejich rytířskostí, ale spíše s jejich vědomím, že trestní právo není se svými sankcemi při současném rozdělení rolí mezi pohlavími pro ženy adekvátní. Je snadné vyjmout muže z provozu na pracovním trhu, když tam tak jako tak nemá žádná pevná místo nebo se ho sám už vzdal. O mnoho nesmyslnější je uvěznit ženu, která přináší nenahraditelné výkony v oblasti přirozené reprodukce. Neexistuje žádná náhradní armáda matek a manželek – a to vysvětluje v poměru k legislativě druhotný nezájem trestního práva o ženy (srov. Carlen 1987: 129n.; Gelsthorpe v tomto svazku [tj. 1993 – pozn. ed.]). Žádného pochopení se nedostane jen ženám, které se svým odchylným chováním odklánějí nejen od povinné stránky ženské role, ale současně se odchylují i od ženské odchylky, s níž se počítá (srov. Scutt 1979). Způsob odchýlení se od role je totiž zrovna tak předepsán jako role samotná: „*Rule-violating and rule-conforming behavior belong to the same social universe. Each is regulated by the same categories of social forces*“ (Cloward, Piven 1990: 78). Nezáleží totiž na hodnocení (zda např. žena pečuje dobře či špatně), nýbrž na samotné dimenzi hodnocení (srov. Quensel v tomto svazku [tj. 1993 – pozn. ed.]). Ženy, které se chovají jako muži (příp. androgynně) a jsou např. násilné vůči mužům nebo nežijí v tradiční rodině, bývají trestním soudcem posuzovány takřka přísněji než muži. Porušují totiž konstrukci rolí pohlaví jako takovou.

⁵⁸ Když kvůli společenským důvodům selže „morální ekonomie“ zajišťování životních potřeb, ukazují ženy často více odvahy než muži. Z dějin 18. a 19. století jsou známy případy, kdy se ženy *food riots* nejen účastnily, nýbrž je i vedly (srov. Cloward, Piven 1990: 85nn.).

Když se ženy jednou dostanou do vězení, spočívá jejich resocializace v pokusu vycvičit z nich „spolehlivé manželky“ „spolehlivých proletářů“ (srov. Treiber, Steinert 1984): Pokud jde v současné době při vysoké míře nezaměstnanosti u mužů o dosažení podílu na kon-zumu prostřednictvím jediného povoleného způsobu – prostřednictvím mzdy (příp. legální podpory) (srov. Cremer-Schäfer, Steinert 1986: 80nn.), pak u žen jde o to, aby zůstaly v této frontě co nejvíce vzadu. Ty, které sedí ve vězení kvůli krádeži, se nemají naučit obstávat si samostatně živobytí, nýbrž si mají osvojit reprodukční schop-nosti a tzn. schopnost vdát se, stát se matkou a předevsím hospodyň-kou (srov. Smaus 1991: 29n.). Touto normativní představou se pak řídí všechny kontrolní instance.

2.2 Medicínská zařízení sociální kontroly

Medicínské instituce slouží k udržení žádaného stavu biologické přirozenosti lidí a k ošetření stavů, které se odchylují od daných zdravotních standardů. Tato činnost se označuje jako pomoc, je však ve vysoké míře spojena s vykonáváním sociální kontroly (srov. Parsons 1951: 429nn.). Odchylky od stavu zdraví totiž mají bezprostřední důsledky pro sociální chování postižených: nemocní ani neplní povinnosti, ani neberou v úvahu práva, která jsou spojena se sociální pozicí, kterou zastávají. V tomto smyslu se *chovají odchylně* a stanou se předmětem kontroly, jejímž cílem je propustit svoji klientelu co nejrychleji zase do „normálního“ života (srov. Horwitz 1990: 79).

Fyzická nemoc je charakterizována různě velkou intenzitou bolesti či potíží a různě zjevnou neschopností (příp. postižením), které jsou z hlediska kulturního úzu považovány za nevitane. Obecně nejsou nemocní činní odpovědnými za svůj stav – a to je nejdůležitějším rozdílem oproti kriminálním odchylkám (srov. Parsons 1951: 437). Tato omluva je ovšem vázána na určité podmínky, např. nemocní si nesmějí své zdraví sami poškozovat a zdravotní standardy mají vedle jádra v přirozených pravidlech morální charakter. *Zdravý životní styl je morální životní styl* (srov. Honegger 1991: 205).⁵⁹ Dále se předpokládá, že se nemocní nemohou dostat ze své situace sami jen pouhou silou vůle. Jsou odkázáni na jiné osoby a na profesionální pomoc. Nemocní však musejí dávat najevo, že svůj stav považují za nevitáný a že

⁵⁹ Je zajímavé, že nejprve byla „hygiena veřejného života“ věcí policie (srov. Meyer 1981: 14), čili instituce, která je blízko trestnímu právu.